

Lietuviškumo raiškos įvairovė Norvegijoje gimusių Lietuvos piliečių vardyne

Kaip ir iš kitų Rytų Europos šalių, pastaraisiais dešimtmečiais piliečiai iš Lietuvos daugiausia emigravo dėl ekonominių priežasčių ir dalis jų svečiose šalyse susilaukė vaikų. 2017–2020 m. duomenimis, be Didžiosios Britanijos, Vokietijos, į kurias, palyginti su kitomis Europos šalimis, Lietuvos piliečių emigracija buvo didžiausia (žr. 123.emn.lt), daug išvyko į Skandinavijos šalis, iš jų daugiausia į Norvegiją. Nors emigruojančių žmonių skaičius dėl pandemijos nuo 2018 m. mažėjo, augo imigracija, tačiau toliau vyko ir emigracija.

Antrame 21 a. dešimtmetyje Skandinavijos šalys – Norvegija, taip pat Švedija, Danija –buvo patrauklios Lietuvos gyventojų emigracijos vietos. Per šį dešimtmetį išvykstančių gyventi į Norvegiją Lietuvos piliečių skaičius buvo panašus kaip ir per tą patį laikotarpį emigruojančių į kitas Šiaurės Europos šalis – Švediją, Daniją, Islandiją ir Suomiją kartu skaičiuojant (žr. 123.emn.lt). Dėl didesnio nei kitose Skandinavijos šalyse emigrantų iš Lietuvos skaičiaus Norvegijoje gimė ir daugiau mūsų šalies piliečių.

Registrų centro duomenimis, gautais tarpininkaujant Valstybinei lietuvių kalbos komisijai, per pastaruosius tris dešimtmečius Norvegijoje gimė daugiau nei 8,1 tūkst. Lietuvos piliečių. 1991–2007 m. Norvegijoje gimė kiek daugiau nei 90, bet nuo 21 a. pirmo dešimtmečio antros pusės Lietuvos piliečių skaičius išaugo – jų daugiausiai gimė 2014–2017 m., kasmet po 800–900 vaikų, vėliau skaičius mažėjo. Taigi Norvegijoje yra didelė mūsų emigrantų, turinčių mažų vaikų, bendruomenė.

Toliau aptariami Norvegijoje gimusių vaikų vardai pagal 1991–2020 m. duomenis.

Norvegijoje, kaip ir Lietuvoje ar kitose emigracijos šalyse, gimusių vaikų vardai kilmės, sandaros ir formos požiūriu yra panašūs. Dalis vardų kartojasi, yra retų asmenvardžių, pasitaiko vaikų, pavadintų dviem ar daugiau asmenvardžių. Vaiką užregistravus keliais vardais, paskutinio asmenvardžio vietoje kartais įrašoma pavardė. Tokių atvejų rasta ir Norvegijoje gimusių Lietuvos piliečių vardyne.

1991–2020 m. Norvegijoje gimė 3963 mergaitės ir 4173 berniukai, kurie atitinkamai pavadinti 920 ir 823 skirtingais vardais ar nesikartojančiais jų deriniais. Didžiąją dalį Norvegijoje gimusių Lietuvos piliečių vardyno sudarė vienanariai vardai, pavyzdžiui, *Emilija*, *Lėja*, *Lukas*, *Matas*. Vienanariais vardais pavadintos 3737 mergaitės ir 3959 berniukai (apėmė 94% ir 94,9% Norvegijoje gimusių Lietuvos piliečių mergaičių ir berniukų vardų). Keliais vardais registruoti vaikai sudaro mažumą, taip pavadintos 234 mergaitės ir 215 berniukų (apėmė 6% ir 5,1% Norvegijoje gimusių Lietuvos piliečių mergaičių ir berniukų vardų). Taigi šioje šalyje gimusiems vaikams emigrantai iš Lietuvos dažniausiai suteikė vieną vardą. Per šį laikotarpį duoti nesikartojantys 685 mergaičių ir 609 berniukų vardai rodo didesnę įvairovę mergaičių vardyne.

Iš vienanarių Norvegijoje gimusiems Lietuvos piliečiams duotų vardų matyti, kad daugelis jų yra įprasti lietuvių kalbos asmenvardžiai: moterų vardai registruoti su įprastomis lietuvių kalbai galūnėmis *–a* ir *–ė*, vyrų – su *–as*, *–is*, -(*i*)*us*, *–ys*, kartais su *–a*. Tokie vardai sudaro 86,4% mergaičių ir 85,7% berniukų vienanarių vardų, duotų 1991–2020 m. šioje šalyje gimusiems Lietuvos piliečiams. Taigi Norvegijoje Lietuvos piliečiams gimę vaikai dažniausiai vadinami lietuviškos formos vardais.

Kad įprasti lietuvių kalbos vardai būdingi Norvegijos gimusiems vaikams, patvirtina ir dažniausių 1991–2020 m. Norvegijoje gimusių Lietuvos piliečių vardų dešimtukai (žr. 1 lentelę). Dažniausi berniukų vardai neturi specifinių lietuvių kalbos raidžių, o tarp dažniausių mergaičių vardų yra asmenvardžių, užrašytų su *ė* kamienuose (*Lėja*, *Tėja*) ir galūnėse (*Kamilė*, *Gabrielė*). Palyginti dažnas lietuvių kilmės vardas *Gabija*. Tarp dažniausių berniukų vardų yra daugiau trumpų dviskiemenių vardų, populiariausi berniukų vardai yra dažnesni už mergaičių. Šie polinkiai iš dalies sutampa ir su Lietuvoje gimusių vaikų vardų davimo polinkiais.

1 lentelė. 1991–2020 m. Norvegijoje gimusių Lietuvos piliečių dažniausių vardų dešimtukai

Vieta	Mergaičių vardai	Vardų skaičius	Berniukų vardai	Vardų skaičius
1.	Emilija	103	Lukas	177
2.	Lėja	90	Matas	130
3.	Kamilė	82	Jonas	122
4.	Ema	75	Nojus	108
5.	Gabrielė	72	Kajus	104
6.	Tėja	71	Emilis	96
7.	Gabija	69	Benas	84
8.	Eva	60	Aronas	82
9.	Amelija	59	Dominykas	72
10.	Sofija	56	Markas	71

Visus lietuvių kalbai įprastus vardus galima skirti į kelias grupes pagal jų formą ir kilmę. Kitose kalbose vartojami vyrų vardai nedažnai baigiasi *as*, *–is*, -(*i)us* ar *–ys* ir todėl daugelis lietuvių vartojamų vyrų asmenvardžių būdingi vien lietuvių kalbai. Nė su vienos kalbos vardais nesutampa moterų vardai su pabaigos *–ė,* jie būdingi vien lietuvėms, nors moterų vardai su *–a* dažni ir kitose kalbose. Kalbos pobūdis (vardų galūnės) ir lietuvių raidynas (specifinės raidės *ą*, *ė*, *ū*, *š*, *ž*, *č*, *dž*) yra svarbūs identifikuojant lietuvių kalbai įprastos formos vardą.

Dalis lietuvių kalbai įprastų asmenvardžių sutampa su kitose kalbose vartojamais vardais, pavyzdžiui, lietuvių ir norvegų, švedų, danų, vokiečių ir kitose kalbose vartojamas vardas *Jonas* ar lietuvių ir ispanų, čekų ir kitose kalbose – vardas *Ema*. Šie skolinti vardai neturi specifinių lietuvių kalbos raidžių ir skirtingose kalbose kaitomi nevienodai. Jie sudaro 34,8% mergaičių ir 10,4% berniukų vienanarių vardų, duotų 1991–2020 m. Norvegijoje gimusiems Lietuvos piliečiams (apima atskirus 196 mergaičių ir 20 berniukų vardų).

Norvegijoje gimusių berniukų asmenvardžiai dažnai sutampa su vardais, kurie paplitę Norvegijoje, kitose germanų kalbų šalyse; pavyzdžiui, be minėto Jono, tokie vardai yra *Lukas*, *Tomas*. Norvegijoje gimusiems piliečiams duoti vardai yra plačiai paplitę ir po kitas Europos kalbas, pavyzdžiui, *Darius*, *Elvis*, *Julius*, *Marius*. Su kitose kalbose vartojamais vardais forma sutampančių Norvegijoje gimusių

mergaičių, kurios yra Lietuvos pilietės, vardų įvairovė, kaip ir jų apimama dalis dėl baigmens *–a*, yra gerokai didesnė. Vieni šių vardų yra universalūs, nes paplitę daugelyje Europos kalbų, pavyzdžiui, *Amanda*, *Daniela*, *Eleonora*, *Karina*, *Laura*, *Nora*, *Maja*, *Paula*, *Paulina*, kiti dažni slavų kalbose, pavyzdžiui, *Emilija*, *Kamila*, *Milana*, *Marija*, *Sofija*, *Viktorija*. Kai kurie Norvegijoje gimusių mergaičių asmenvardžiai sutampa su vardais, būdingais romanų, pavyzdžiui, *Armanda*, *Deina*, *Ermina*, *Noela*, *Nuela*, *Solita*, ar Skandinavijos šalių, pavyzdžiui, *Eira*, *Steina*, *Stina*, *Tuva*, kalboms, bet jie yra gerokai retesni. Aptarti vardai užsienio kalbose gali turėti skirtingos rašybos nevienodo dažnumo variantų, pavyzdžiui, norvegų kalboje fiksuota *Karina* ir *Carina*, *Karin*, *Lukas* ir *Lucas*, *Tomas* ir *Thomas*. Tai rodo jų formų įvairovę skirtingose kalbose.

Kiti Norvegijoje gimusių vaikų vardai yra lietuvių kalbos galūnes turintys skolinti asmenvardžiai, lietuvių kalbai įprasta forma nevartojami kitose Europos kalbose. Jie sudaro 32,6% mergaičių ir 65,8% berniukų vienanarių vardų, duotų 1991–2020 m. Norvegijoje gimusiems Lietuvos piliečiams (apima atskirus 190 mergaičių ir 287 berniukų vardus).

Vienų vardų kamienai sutampa su kitose kalbose vartojamais vardais ar jų kamienais ir turi įprastą lietuvių kalbai galūnę, pavyzdžiui, *Inesa*, *Solveiga*, *Emilis*, *Gabrielius*. Dalis tokių vardų turi kamienus, iš kurių kilę vardai išplitę po daugelį Europos kalbų, pavyzdžiui, *Arnoldas*, *Augustas*, *Danielis*, *Danielius*, *Erikas*, *Markas*, *Oskaras*, *Teodoras*, *Adelė*, *Augustė*, *Danielė*, *Gabrielė*. Išsiskiria berniukų vardai, kurių kamienai perimti iš anglų kalbos, pavyzdžiui, *Aidanas*, *Devinas*, *Haroldas*, *Henris*, *Ronas*. Kiti vardai yra susidarę norvegų, kitose skandinavų kalbose, pavyzdžiui, *Evenas*, *Geiras*, *Odinas*, *Ragnaras*, *Toras*, *Gretė*, *Katrinė*, *Margretė*, *Pernilė*, nors šie asmenvardžiai nėra plačiai paplitę kaip vardai, kurių kamienai nuo seno kartojasi daugelyje Europos kalbų.

Kiti skolinto kamieno vardai yra XX–XXI a. Lietuvoje pradėti vartoti asmenvardžiai, atsiradę užrašius jų kamienus pagal tarimą anglų kalba, pavyzdžiui, *Bendžiaminas*, *Klaidas*, *Saimonas*, *Taironas*, *Džestina*, *Eiprilė*, *Keitė*, *Railė*. Tai rodo anglų kalbos įtaką ir kitose emigracijos šalyse – ne vien Didžiojoje Britanijoje – gimusių vaikų vardyne. Dar kiti Norvegijoje gimusių vaikų vardai užrašyti vien lietuvių kalbai būdinga forma, pavyzdžiui, *Arijus*, *Liudvikas*, *Matėjas*, *Rėjus*, *Andrėja*, *Frėja*, *Lėja*, *Rajana*. Visi aptarti vardai yra unikalūs kitų kalbų asmenvardžių kontekste, nes jų formos dėl lietuvių kalbos galūnių yra išskirtinės.

Lietuvių kalbai taip pat įprasti skolinti asmenvardžiai, kurių kamieno formos būdingos vien lietuvių vardynui. Šie vardai yra įgiję lietuvių kalbai būdingas kamieno formas ar atsiradę sutrumpėjus ilgesniems asmenvardžiams, pavyzdžiui, *Adomas*, *Antanas*, *Dovydas*, *Ignas*, *Juozas*, *Rapolas*, *Agota*, *Morta*. Tai – senojo sluoksnio vardai, susidarę Lietuvai priėmus krikščionybę. Daugiau jų yra berniukų vardyne, Norvegijoje duodami ir iš jų padaryti mergaičių asmenvardžiai, pavyzdžiui, *Ignė*, *Mykola*. Taip pat yra vardų, atsiradusių jų kamienus išplėtus priesagomis, pavyzdžiui, *Airidas*, *Dovijus*, *Andželija*, *Simėja*, *Urtėja*. Visi šie vardai unikalūs kitų kalbų atžvilgiu dėl savo kamienų, jų formos būdingos vien lietuvių kalbai. Tokia įvairovė ir polinkis plėsti skolintų vardų kamienus priesagomis rodo lietuvių kalbos gyvybingumą.

Skolintiems vardams būdingas variantiškumas. Kai kurie vardai yra to paties baigmens variantai, pavyzdžiui, *Arnas* ir *Arnis*, *Danielius* ir *Danielis*, *Edas* ir *Edis*, *Matijas* ir *Matijus*, *Augusta* ir *Augustė*, *Danielė* ir *Daniela*, *Elza* ir *Elzė*, *Gabrielė* ir *Gabriela*. Kiti tos pačios kilmės vardai skiriasi kamieno forma, pavyzdžiui, *Adamas* ir *Adomas*, *Dovydas* ir *Deividas*, *Paulius* ir *Povilas*, *Simonas* ir *Saimonas*, *Ieva* ir *Eva*, *Isabela* ir *Izabela*, *Katerina*, *Katrina* ir *Kotryna*, *Martyna* ir *Martina*, o iš jų dažnesni ilgesnes vartojimo tradicijas Lietuvoje turintys vardai.

Be skolintų vardų, paplitę ir savos kilmės vardai, kilę iš baltiškos leksikos. Šie vardai apima 19% mergaičių ir 9,5% berniukų vienanarių vardų, duotų 1991–2020 m. Norvegijoje gimusiems Lietuvos piliečiams. Jie perpus dažnesni mergaičių vardyne, nors įvairovė panaši (duota atskirų 115 mergaičių ir 100 berniukų vardų).

Daugelis Norvegijoje gimusių Lietuvos piliečių turi lietuvių kalbai įprastus vardus, iš kurių berniukų vardyne dažnesni specifinių lietuvių kalbos raidžių *ą*, *ė*, *ū*, *š*, *ž*, *č*, *dž* neturintys vardai, nors tokie vardai nereti ir mergaičių vardyne, pavyzdžiui, *Aras*, *Deimantas*, *Domantas*, *Eimantas*, *Joris*, *Mantas*, *Tauras*, *Vakaris*, *Ugnius*, *Goda*, *Guoda*, *Liepa*, *Milda*. Kitiems Norvegijoje gimusiems Lietuvos piliečiams tėvai išrinko savos kilmės vardus, turinčius specifinių lietuvių kalbos raidžių, pavyzdžiui, *Ąžuolas*, *Džiugas*, *Šarūnas*, *Vėjas*, *Aistė*, *Auksė*, *Austėja*, *Luknė*, *Mėta*, *Miglė*, *Rugilė*, *Rusnė*, *Saulė*, *Smiltė*, *Ugnė*, *Viltė*, *Vakarė*. Tokie vardai dėl lietuvių kalbai įprastos galūnės *–ė* dažnesni mergaičių vardyne.

Lietuvos piliečiams Norvegijoje duoti ir iš lietuvių kalbos žodžių atsiradę vardai, pavyzdžiui, *Aidas*, *Ainius*, *Aistis*, *Audrius*, *Tauris*, *Ainė*, *Eglė*, *Liepa*, *Rasa*, *Skaistė*,

Upė, *Vasarė*. Šie vardai yra dažnesni ir didesnė jų įvairovė (ypač mergaičių vardyne) nei dvikamienių asmenvardžių, pavyzdžiui, *Aurimas*, *Jogaila*, *Liutauras*, *Tautvydas*, *Deimantė*, *Domilė*, *Eimantė*, *Jogailė*, *Mingailė*, *Radvilė,* ar jų trumpinių, pavyzdžiui, *Deimis, Gedas, Gytis*, *Vytis, Eimė*, *Mantė*. Priesagomis išplėsti asmenvardžiai, pavyzdžiui, *Arūnas*, *Kęstutis*, *Vytenis*, *Aistėja*, *Deivita*, *Jorūnė,* taip pat nėra dažni.

Savos kilmės vardų davimo polinkiai rodo, kad Norvegijoje gimusiems vaikams, ypač mergaitėms, tėvai duoda su lietuvių kalbos žodžiais sutampančius vardus. Tai rodo tiesiogines tėvų pastangas parodyti lietuviškumą ir išryškinti lietuvių kalbos grožį.

Norvegijoje gimusių Lietuvos piliečių vardyne registruota ir lietuvių kalbai formos požiūriu neįprastų vardų. Jie sudaro 13,6% mergaičių ir 14,3% berniukų visų vienanarių vardų, duotų 1991–2020 m. šioje šalyje gimusiems Lietuvos piliečiams (apima atskirus 184 mergaičių ir 202 berniukų vardus). Iš jų dažniausi mergaičių *Sofia*, *Emma*, *Amelia*, *Emilia*, *Andrea*, *Mia*, *Olivia*, *Maria*, *Thea*, *Patricia*, *Emilie*, *Charlotte*, berniukų – *Daniel*, *Elias*, *Matias*, *Adam*, *Denis*, *Kevin*. Viena vertus, šie vardai rodo tėvų pastangas pritapti svečioje šalyje, vaiką registruojant kitų kalbų vardo forma, antra vertus – ne lietuvių emigrantų pastangas užregistruoti berniukus vardais be galūnių, būdingais didžiausių Lietuvos tautinių mažumų – rusų, lenkų – kalboms.

Mergaičių vardyne dar pasitaikė retų savos kilmės vardų, užrašytų neįprasta lietuvių kalbai forma, pavyzdžiui, *Aine*, *Aiste*, *Austeja*, *Lukne*, *Migle*, *Saule, Vilte*. Jie taip pat rodo, kad tėvai nori savo vaikams duoti lietuvių kilmės vardą. Kai kurie suteikti vardai turi specifinių lietuvių kalbos raidžių, tačiau užrašyti neįprasta lietuvių kalbai forma, pavyzdžiui, *Mateuš*, *Ričard*, *Aristėia*, *Beatričia*, *Frėya*, *Nicolė*, *Žaklin*. Iš jų matyti, kad įrašyti dokumentuose vardus, turinčius specifines lietuvių kalbai raides, nėra problemiška registruojant ir vėliau į apskaitą įtraukiant Norvegijoje gimusius Lietuvos piliečius. Dėl to manytina, kad tėvų pasirinkta vardo forma yra sąmoningo apsisprendimo rezultatas. Vis dėlto vertinant šių vardų dalį bendrame Norvegijoje gimusių Lietuvos piliečių vardyno kontekste matyti, kad jie nesudaro dominuojančios vardų daugumos, tėvai linkę rinktis lietuvių kalbai įprastus vardus.

Iš vienanarių Norvegijoje dominuojančių 1991–2020 m. gimusių Lietuvos piliečių vardų matyti, kad didžioji dalis šių asmenvardžių (daugiau nei 85%) registruoti

lietuvių kalbai įprasta forma. Tai rodo teigiamas daugelio emigravusių iš Lietuvos tėvų nuostatas lietuvių kalbos atžvilgiu. Neišplitę neįprastos lietuvių kalbai formos vardai rodo tėvų pastangas integruotis į svečios šalies bendruomenę ar – kai kurių berniukų vardų atveju – jų tėvų tautinių Lietuvos mažumų identitetą.

Tėvai vaikams dažniausiai renka lietuvių kalbai įprastus vardus, kurie sutampa su vardais, vartojamais norvegų, kitų skandinavų, taip pat anglų, romanų ir kitose bei Lietuvos tautinių mažumų lenkų, rusų kalbose. Taigi vaikams duodamos kompromisinės – skolintos ar lietuvių kalboje susidariusios skolintų vardų – formos, turinčios įprastas lietuvių kalbos galūnes, kurios ir yra pagrindinis lietuviškumo rodiklis. Trečdalis aptartų mergaičių vardų nesiskiria nuo kitose šalyse duodamų asmenvardžių, jie rodo sėkmingai suderintas skirtingų kalbų vardų madas. Nors Lietuvos piliečiai gimsta Norvegijoje, bet anglakalbio vardyno įtaka yra stipresnė nei Šiaurės šalių kalbų – iš jų perimti šiose kalbose susidarę vardai nėra dažni. Savos kilmės asmenvardžiai būdingesni mergaičių vardynui, daugiausia yra tiesiogiai su lietuvių kalbos žodžiais sutapusių vardų, kas liudija didesnę lietuvių kalbos raiškos įvairovę.

Dr. Daiva Sinkevičiūtė,

Vilniaus universiteto Baltistikos katedros profesorė

Straipsnis parengtas pagal VLKK remiamą projektą „Lietuvos emigrantų vaikų vardai 1991–2020 m. “, 2022–2024, sutarties Nr. K-12/2022.